

Bacheloroppgave

Henriette Bjørnstad

Forebyggende arbeid i barnehagen mot overgrep mot barn, ved hjelp av digitale verktøy.

Preventive work in kindergarten against child abuse, using digital tools.

Dronning Mauds Minne Høgskole

Kandidatnummer: 22

Emnenavn: Pedagogikk og IKT i lek og læring

Emnekode: BAC-HO03

Problemstilling: Hvordan kan bruken av digitale verktøy være en del av et forebyggende arbeid av seksuelle overgrep mot barn?

24.04.2014

Innhold

1. Innledning.....	3
1.1 Bakgrunn for valg av tema	3
1.2. Problemstilling.....	3
1.3 Oppgavens oppbygning	4
2. Teori seksualitet/overgrep	5
2.1 Forebyggende arbeid	5
2.2 Kulturelt tabu og taushet.....	7
2.2.1. Taushet.....	7
2.3 Kompetanse, bemanning og voksenrollen.....	8
2.4 IKT teori	8
2.4.1 Digital kompetanse	9
2.5 Kritikk av kilder.....	10
3. Metode.....	11
3.1 Utvalg av metode.....	11
3.2 Kvalitativ/kvantitativ metode	11
3.3 Fokusgruppeintervju.....	11
3.4 Etsiske retningslinjer	13
3.5. sentrale trinn i forskningsprosessen.....	14
3.6. Kritikk av metode	16
4. Funn.....	16
4.1 Overgrep	17
4.2 Kompetanse	17
4.3 Forebyggende arbeid	19
4.3.1 Digitale verktøy	19
4.4 Tabu.....	19
4.5 Rammeplan.....	20

5. Drøfting	21
5.1 Overgrep	21
5.2 Forebyggende arbeid	21
5.3 Kompetanse	23
5.3.1. Digital kompetanse	24
5.4 Tabu og taushet.....	25
5.5 Forslag til ny rammeplan.....	26
6. Avslutning	28
Litteraturliste	30
Vedlegg 1	31

1. Innledning

Først vil jeg benytte anledningen til å takke de som har hjulpet meg gjennom denne bachelor prosessen. Jeg vil takke informantene mine som stilte opp på fokusgruppeintervju og tok dette på strak arm. Jeg vil også takke veilederne mine som har kommet med gode tilbakemeldinger, råd og ikke minst tips til hvordan jeg kan gjøre oppgaven min enda bedre. Jeg har også hatt god støtte og hjelp av venner, familie, medstudenter og kjæreste som har vært en god motivasjon for meg. Tusen takk til alle sammen!

1.1 Bakgrunn for valg av tema

Mitt tema for bacheloroppgaven er overgrep. Dette er et tema som jeg mener er viktig å synliggjøre allerede i barnehagen. Det er flere historier hvor man hører om små barn som har blitt mishandlet i tidlig alder som ikke har blitt trodd og gått rundt med denne hemmeligheten i mange år. Seksualitet er noe som er svært naturlig, så jeg vil i denne oppgaven fokusere på viktigheten ved at de voksne er oppmerksomme informanter om dette temaet. Det kan for eksempel hjelpe og vise filmer til barna i stedet for å kommunisere om temaet, eller man kan ha prosjekt som bygger på barns seksualitet og seksuelle overgrep.

Temaet seksualitet og seksuelle overgrep er noe som har blitt mer og mer synliggjort nå enn det var tidligere. Det er et tema som har gått i bølger som alle andre satsningsområder. I min oppgave har jeg valgt å fokusere på seksuelle overgrep, men med en underbevissthet om at alle slags typer overgrep også kunne vært nevnt i samme oppgave. IKT er også noe som jeg synes er viktig at barnehagen tar med inn i hverdagen til barna slik at det stemmer overens med samfunnets utvikling. Mine tanker er at mange er litt skeptiske for å ta i bruk for mye digitale verktøy, så dette vil jeg finne ut hva barnehagene tenker om å nettopp bruke i forebyggende arbeid mot overgrep.

1.2. Problemstilling

Gjennom temaet forebyggende arbeid av seksuelle overgrep, skal jeg i denne oppgaven prøve å belyse dette området gjennom min problemstilling som er;

Hvordan kan bruken av digitale verktøy være en del av et forebyggende arbeid av seksuelle overgrep mot barn?

Jeg vil finne ut om dette temaet er noe barnehagene er opptatt av og hvordan de eventuelt bruker det. Jeg har en følelse av at det det tabubelagte rundt dette ikke er helt borte, så dette vil jeg prøve å søke svar på i denne oppgaven.

1.3 Oppgavens oppbygning

Jeg har valgt å bygge opp oppgaven på en måte jeg synes er ryddig og oversiktlig både for meg som skriver, og forhåpentligvis for den som leser. I kapittel 2 har jeg delt inn teorikapittelet i underoverskrifter som overgrep, forebyggende arbeid, kompetanse, tabu og taushet og rammeplanen for å se hva teorien sier om disse områdene. I kapittel 3 gjør jeg rede for hva slags metode jeg har valgt for å få mine funn og resultater som jeg skriver om i kapittel 4. Her har jeg også valgt de samme underoverskriftene som i teoridelen for å se hvordan informantene mine ser på disse områdene, og i kapittel 5 tar jeg utgangspunkt i samme punkter hvor jeg drøfter teori og funn opp mot likheter, ulikheter og mine meninger. Ut ifra denne forskningen håper jeg å kunne svare på min problemstilling som er *«hvordan kan bruken av digitale verktøy være en del av et forebyggende arbeid av seksuelle overgrep mot barn?»*

Alle hovedkapitlene vil også begynne på en ny side, med underkapitlene som følger.

2. Teori seksualitet/overgrep

Overgrep er en felles betegnelse for vold, mishandling, seksuelle overgrep, incest, omsorgssvikt og andre kriminelle handlinger som påfører personer skade, ydmykelse og krenkelse. (Hydle & Stub, 1995)

Det finnes mange ulike definisjoner på seksuelle overgrep. Jeg har valgt og ta for meg den juridiske definisjonen i boka «...si det til noen...» av Margrete Wiede aasland. Hun beskriver seksuelle overgrep ved at det er mennesker som ikke er modne nok til å skjønne hva det innebærer og som blir tvunget til å delta i ulike seksuelle aktiviteter. Det kan være personen ikke har talespråk, er redd for trusler, eller rett og slett er for beruset til å klare å si hverken ja eller nei. Seksuelle overgrep kan også bli delt inn i tre ulike kategorier. Det er *seksuell omgang*, *seksuell handling* og *seksuell atferd*. Seksuell omgang vil si at det er fysisk overgrep som samleie analt, oralt og/eller vaginalt. Seksuell handling vil si at det ikke er samleie, men det kan være at barnet blir tvunget til å ta på overgriperens kjønnsorganer. Seksuell atferd er ikke fysisk kontakt med barnet, men det kan være barnet blir tvunget til å se på overgriper ha samleie, eller at barnet blir vist pornografi (Aasland, 2009).

2.1 Forebyggende arbeid

«Den aller beste måten å forebygge på er å gi alle barn en god oppvekst. Ingen er født med en legning til å begå seksuelle overgrep mot barn.» (Aasland, 2009. s. 83). Med dette menes at bak hver en historie er det som regel en årsak. Det kan være mennesker som har opplevd mye traumatisk opp gjennom livet sitt, som får utløp for tanker og følelser på den måten ved å gjenta det traumatiske på andre personer, eller som rett og slett ikke har lært alternative metoder og takle slike følelser på.

Forebyggende arbeid vil si at man forbereder/gir informasjon om hendelser som kan skje. Man kan fortelle et barn at dersom en voksen person vil ha deg med seg et sted, eller de ønsker at de skal kle seg nakne, er dette noe som ikke er greit. Dette blir viktig informasjon man kan gi barnet slik at det har en mulighet til å løpe av sted fra lignende situasjoner dersom det skulle skje. Det vil ikke dermed si at barnet har ansvaret for å vite når slike uønskede hendelser skal skje, men det kan være med på å forebygge det. (Aasland, 2009).

Når man snakker om forebyggende arbeid, kan man dele inn dette i tre ulike typer som utgangspunkt. Primær, sekundær og tertiær forebygging. Jeg skal nå forklare kort hva de ulike betyr.

Primær forebygging som handler om at man i utgangspunktet skal iverksette tiltak for en gruppe som i hovedsak ikke skal ha vært utsatt for det man skal forebygge mot. Selv om det til tider kan hende at enkelte i gruppen har blitt utsatt. Som for eksempel i barnehagen kan det være barn som har blitt misbrukt, selv om barnehagen arbeider med primær forebygging. (Kvam, 2001 s.107).

Når det kommer til sekundær forebygging vil si det arbeidet man gjør etter at hendelser allerede har skjedd, for å forebygge at det gir noen negative konsekvenser for den/de det gjelder. Det kan være for eksempel et barn i barnehagen som har blitt mishandlet på noen måte og får da hjelp til å snakke om dette etterpå, slik at man kan bearbeide dette. «Sekundær forebygging retter seg altså mot *enkeltpersoner* som har opplevd det uønskede.» (Kvam, 2001, s. 108).

Tertiær forebygging kan ofte forbindes med det man kaller for rehabilitering. Dette er den behandlingen man gjør i etterkant av en uønsket hendelse, som for eksempel trafikkulykke, for at denne enkeltpersonen skal få et så normalt liv som mulig. (Kvam, 2001. s. 108).

Når man skal iverksette forebyggende arbeid rundt dette temaet, er det viktig å ta for seg barns alder, modningsnivå, språkferdigheter og ikke minst også barnets kulturelle bakgrunn. Arbeidet skal virke motiverende på barna og på ingen måte støtende. Et slikt arbeid burde være variert og kan variere mellom filmer, eventyr, rollespill eller andre elementer man mener passer. For at det skal bli et tema barna skal føle seg trygg på, er det lurt å ha gjentakelser så mest mulig setter seg, og at det skaper rom for at barna kan prate med de voksne om det i etterkant. (Aasland, 2009. s. 112-113). Man kan for eksempel begynne med å se en film, etter filmen kan man gjenfortelle det man husker, og deretter se filmen igjen. På denne måten får barna gjenfortalt det de voksne vil formidle.

Et forebyggende læringsprogram skal få barnet til å innse at slike uønskede hendelser, på ingen måte er deres feil. Samtidig kan det få barnet på disse tankene. De lærer om ulike måter man kan forhindre ulike hendelser på men samtidig så skjer det dem. Mange som opplever overgrep sliter i etterkant med skyldfølelse, nettopp fordi at det ligger så mye ansvar på offeret etter et slikt læringsprogram. (Aasland, 2009, s. 113).

På slutten av 1980-tallet var temaet seksuelle overgrep mot barn svært aktuelt. Det begynte å bli stort fokus på at personalet spesielt i barnehager og skoler skulle få opplæring og kurs i denne tematikken. Nå i senere tid har det blitt relativt lite fokus på denne opplæringen. «I de

senere årene har det vært relativt lite fokus på forebyggende arbeid når det gjelder seksuelle overgrep mot barn og unge i Norge.» (Aasland, 2009, s. 116). Det spekuleres i om dette kan skyldes Bjugn-saken, hvor en mann ble dømt for seksuelt overgrep, men som muligens var urettmessig dømt. Dette kan føre til frykt blant personell, ved at man risikerer en del ved å antyde slike anklager. Lærerutdanning og andre helsefag utdannelser skal kunne se etter symptomer og kunne kjenne de igjen etter hvordan barnet viser dette utad. (Aasland, 2009, s. 124).

2.2 Kulturelt tabu og taushet

Seksualitet og overgrep er noe som har gått i bølger gjennom tidene. Først var man veldig åpne om dette temaet, men så kommer det andre satsningsområder som tar denne plassen. Etter en periode kom det opp til diskurs igjen, før det igjen ble noe man ikke snakket om, særlig ikke blant andre mennesker. Det er tema som har vært mye i fokus, men som samtidig har blitt det man kaller for tabubelagt. «Tabuisering betyr et sosialt forbud mot å synliggjøre eller fortelle.» (Søftestad, 2009, s. 25). Når et tema blir tabu belagt slikt som dette, skaper det ofte som nevnt tidligere skyldfølelse for de som har opplevd en form for overgrep. Det kan også føre til at voksne, enten det er privat personer eller offentlig ansatte, vil få vanskeligheter med å tro på at overgrep kan skje mot små barn. Historier blir rett og slett bagatellisert. Det er ofte et tema som også skal holdes hemmelig. Det blir en sak mellom overgriper og offer som man ikke ønsker å dele med resten av verden. Tilman Fűrnis (1991) skriver i «*seksuelle overgrep fra privat makt til tverretatlig handlekraft*» at det kan skyldes flere ting til at offeret velger å holde hendelsen hemmelig. Det kan være overgriperen truer på noen som helst måte, eller det kan også være at offeret føler en viss tilfredsstillelse og føler dermed at man er medskyldig i det som skjer. At barnet kunne stoppet det, men på en eller annen måte ikke fikk gjort det. Dersom det er overgrep på barn kan overgriperen nekte for at det har skjedd, men barnet kan også bortforklare seg og nekte for at det noen gang har skjedd overgrep. Det siste punktet Fűrnis skriver er at når barn skal forklare overgrep, tviler de voksne på deres evne til å huske riktig, kommunisere rett og om hendelen i det hele tatt har skjedd. (Fűrnis (1991) i Søftestad, 2009).

2.2.1. Taushet

Et barn som blir offer for overgrep, har en tendens til å bli taus. Det kan både være en trussel fra overgriper, men det kan også være det faktum at temaet i samfunnet er tabu-belagt. Dersom spebarn blir mishandlet, har de ikke et verbalt språk som gjør at de kan fortelle om

det som har skjedd dem. Det er ikke før de blir noen år eldre at de kan bruke språket sitt. Når de da forteller om det de har opplevd, er det ikke alltid det blir oppfattet slik de ønsker av den voksne. Først når barnet er 6-7 år, vil det tenke at det med seksualitet er tabubelagt i og med at ingen hørte på dem når de prøvde på sin måte å fortelle hva som foregikk. Mange føler det er deres egen feil og får skyldfølelse og vil derfor prøve så godt de kan og holde dette hemmelig. (Aasland, 2009.)

2.3 Kompetanse, bemanning og voksenrollen

I en organisasjon finnes det mange ulike kompetanseområder blant de ansatte. «Kompetanse handler om å være i stand til å mestre aktuelle oppgaver i barnehagen og nå definerte mål, både på individ- og organisasjonsnivå.» (Gotvassli, 2004, s. 75). Det vil da si at man utnytter de kompetanseområdene man har i barnehagen, for å gjøre det enda bedre og at man skal kunne bygge på andre sine kunnskaper, ferdigheter og holdninger. Kanskje de ansatte spesielt har ulike holdninger når det kommer til dette med IKT og bruk av det i barnehagen og ikke minst temaet overgrep.

2.4 IKT teori

IKT er en forkortelse for informasjons- og kommunikasjonsteknologi. Dette er det man kanskje best kjenner som IT (informasjonsteknologi), men når internett kom til verden har det blitt mer og mer vanlig og høre IKT i slike sammenhenger. Kommunikasjonen bruker man daglig via telefoner, chat, mail og andre nettbaserte sider og informasjonen finnes som regel på internett. Derfor ser man at IKT, altså kommunikasjonen, er viktige sider ved dagens teknologi. (Bølgan, 2009).

I dag er det ikke mulig å late som vi ikke bor i en digital verden. Flestparten av oss bruker en eller annen form for digitale verktøy daglig, enten det er telefon, kamera, data eller andre verktøy. Når man tenker på barn i barnehagealder kan det være fort gjort og tenke at de er for unge til å kunne mestre slike digitale verktøy, men som all annen pedagogikk må man se an barnets alder og forutsetninger og gå ut ifra det. Digitale verktøy er noe barnehagene har hatt i en lang tid, men man kan kanskje si at fokuset for å bruke det i samhandling med barna har blitt mer og mer aktuelt. «Det å gi barn gode utviklings- og aktivitetsmuligheter i dag bør innebære at barn også får mulighet til å arbeide med å uttrykke seg ved hjelp av digitale verktøy i barnehagen.» (Bølgan, 2009, s. 44).

2.4.1 Digital kompetanse

Man opplever ofte i en barnehage at det er enkelte som har større kompetanse og interesse for digitale verktøy enn andre. Det som da skjer er at man ofte henvender seg til disse personene når dette skal anvendes i barnehagen. Ved at personalgruppen bruker dokumentasjon og refleksjon, vil de kunne se at det kan være en nødvendighet for alle å se og lære hva digital kompetanse har å si for barnehagen og hva slags muligheter det kan gi. Som andre pedagogiske opplegg i barnehagen, kan det være en fordel å se hva barna er opptatt av i enkelte perioder, og se hva slags muligheter man har for å jobbe med dette via digitale verktøy. (Bølgan, 2009). «De digitale verktøyene er en selvfølgelig del av dagens samfunn, og ikke noe barnehagen bør kunne velge bort.» (Bølgan, 2009, s. 67).

Den kompetansen man sitter med når det kommer til begrepet lek, hadde en litt annen betydning for personalet før enn nå. Før hadde barnehagen stor plass til lek og spontanitet, og med den uvissheten når det kom til digitale verktøy, ble det ikke sett på som noe man kunne leke med. Det ble sett på som bruk av administrative arbeid. I dag har samfunnet utviklet seg slik at selv en to-åring kan mestre ulike type digitale verktøy. Selv om de ansatte i barnehagen er uvitende om hvordan man kan bruke det i lek sammenheng og mener kanskje derfor at det er uegnet i barnehagen, har barna mest sannsynlig en annen oppfatning. De kan sitte og spille og bruke sin kreativitet ved å leve seg inn i ulike spill på en måte som bare barn skjønner. Ved å gi barna mulighet til å bruke digitale verktøy i barnehagen vil gjøre at de får større kunnskaper om den moderne dataverden som vi lever i. Så lenge personalet også har en god digital kompetanse, burde det ikke være grunn til å tenke at den moderne tilværelse med bruk av digitale verktøy vil stoppe den spontane leken som man ofte kjennetegner som begrepet lek. (Bølgan, 2009).

For mange er IKT noe som ikke burde finnes i barnehagen, særlig ikke i stor grad, mens for andre betyr det nye muligheter og variasjon og lærdom for barn og voksne. Det er ikke alle som har vokst opp i den digitale verden som man er vant med i dag, og synes kanskje det å jobbe med digitale verktøy er noe som er påtvunget dem. Hvordan holdninger personalet i barnehagen har, vil også få innvirkning på arbeidet sammen med barn med digitale verktøy. «Personalets bevissthet om muligheter, begrensninger og egen rolle er avgjørende for hvilke verktøy barnehagen skaffer seg, og hvordan verktøyene blir brukt.» (Bølgan, 2009, s. 50).

Samfunnet vårt i dag, har blitt det man kan kalle digitalisert. De fleste hjem har flere ulike type digitale verktøy som de bruker flere timer på per dag. Barna som vokser opp i dag, finner de digitale verktøyene tilgjengelige og i og for seg enkle og bruke. Barn i barnehage alder, er i startfasen når det kommer til å kunne lese, og bruker derfor digitale verktøy som datamaskin, tv-spill. (Høiland & Winje, 2010). Dette kan være alt fra å lære bokstaver til å regne matte, men også for å kunne kommunisere. Det er denne verdenen barn som vokser opp i dag er vant til.

Svein Sando skriver i «Medialisert barndom» at det å ha digital kompetanse handler om å kunne bruke den digitale teknologien som finnes rundt oss. Når det kommer til digital danning, skriver han at det vil si at man bruker denne digitale kompetansen på en fornuftig måte. Det vil si at man kan bruke teknologien på en måte som ikke er skadene for andre. Han mener at dersom man skal utvikle denne digitale dannelsen på en fornuftig og klok måte, burde man starte allerede i barnehagealder. (Sando i Jæger & Torgersen, 2012, s. 49).

2.5 Kritikk av kilder

Jeg har basert min teoridel på de bøkene jeg har funnet på Dronning Mauds Minne bibliotek, Høgskolen i Sør-Trøndelag og egne bøker. Det finnes nok langt mer teori og ulike syn på dette temaet, men jeg har valgt å bruke disse teoriene ut ifra det jeg ville forske på i min problemstilling. Det finner nok sikkert også nyere forskning og teorier, men skulle jeg lett opp alt som fantes av teori, hadde det tatt for lang tid av prosessen, så da baserte jeg mye av titlene på bøkene på det jeg skulle bruke.

3. Metode

3.1 Utvalg av metode

Når man velger en metode, er det viktig at man reflekterer rundt hva som blir den beste med tanke på din oppgave og dine spørsmål. Man må tenke gjennom hvordan man skal gjennomføre det, hvor mange personer man trenger og om det i hele tatt er gjennomførbart. Man kan gjerne drøfte metoden sammen med veiledere slik at det blir det beste resultatet. (Dalland 2012, s. 114).

En metode er det man bruker for å finne den informasjonen man trenger for å skrive oppgaven sin. «En metode er en fremgangsmåte, et middel til å løse problemer og komme frem til ny kunnskap. Et hvilket som helst middel som tjener dette formålet, hører med i arsenalet av metoder (1985:196).» (Aubert i Dalland, 2012, s. 110). En samfunnsvitenskapelig metode går ut på at man vurderer hvordan man kan gå frem for å få den informasjonen man trenger om den sosiale virkeligheten i forhold til sin oppgave. (Johannessen, Tufte & Christoffersen, 2011. s. 29)

Når jeg skulle finne en passende metode for min var det viktig å finne den som jeg tenkte kunne gi meg de svarene jeg var på jakt etter. Jeg har aldri skrevet en slik oppgave før, så jeg måtte ta det som føltes rett der og da, og rett og slett prøve det. I etterkant kan jeg lure på om andre metoder hadde vært mer effektive, men det blir kun refleksjoner.

3.2 Kvalitativ/kvantitativ metode

I og med at de kvantitative metodene gir et målbart resultat, fant jeg ut at dette ble for avansert for min oppgave, og jeg ville mest sannsynlig ikke funnet frem til et konkret svar, valgte jeg kvalitativ metode som går ut på at man «... tar sikte på å fange opp mening og opplevelser som ikke lar seg tallfeste eller måle.» (Dalland, 2012, s. 112). Jeg bestemte meg tidlig for å ha en kvalitativ forskningsmetode. Det vil si at jeg skulle intervju noen som kunne ha kunnskap og- eller kjennskap til min problemstilling. Først tenkte jeg å intervju to til tre ulike ansatte i barnehagen, samt prøve å kontakte personer i andre instanser.

3.3 Fokusgruppeintervju

I løpet av tankeprosessen kom jeg over det som kalles for fokusgruppeintervju. Dette er en metode som både kan styrke og svekke en oppgave. Det er derfor viktig å vite hva man ønsker å oppnå med dette intervjuet, for å vite om det er gunstig for sin oppgave. (Halkier, 2010). I

og med at jeg har valgt et sterkt tema som overgrep, tenkte jeg at det kunne være en fin metode hvor man snakket litt rundt temaet, om tanker og erfaringer uten å gå konkret inn på enkelt episoder. Her er det gunstig å ha rundt 6 til 12 personer som bidrar, og man kan også ha flere fokusgrupper. (Halkier, 2010). I og med at jeg hadde kontakt med en liten barnehage, bestemte jeg i samarbeid med mine veiledere at det holdt med 3 stykker. Dette er en metode som er uformell og man kan snakke generelt mer når det er en åpen dialog med flere. Hadde jeg hatt spørsmål jeg skulle holde meg til, hadde man blitt mer låst til å svare konkret på det. Fokusgrupper er en fin metode å bruke dersom man vil at informantene skal holde det meste av dialogen seg imellom men at jeg som intervjuer bestemmer tema. Hadde jeg hatt gruppeintervju, ville jeg hatt flere direkte spørsmål og vært med i samspill med informantene. (Halkier, 2010).

Jeg synes også i forhold til dette temaet at det var en metode som funket fint. Det er ikke alltid så lett og snakke om dette, og man blir med en gang reservert for hva man kan si osv. når man er flere er det enklere å støtte seg på hverandre, og snakke mer ledig om det det gjelder. «Begrunnelsen for å velge en bestemt metode er at vi mener den vil gi oss gode data og belyse spørsmålet vårt på en faglig interessant måte» (Dalland, 2012, s. 111).

Når man velger intervju og kvalitativ metode som jeg har gjort, vil det ofte bli preget av den som intervjuer sin personlighet. Måten man stiller spørsmål på og hvordan man i mitt tilfelle holder seg til det temaet som gjelder samtidig som det er en fri samtale, vil avhenge av hvordan man gjør det. En annen person ville kanskje fått andre funn enn det jeg ville gjort. Jeg hadde fokus på at de skulle snakke mest mulig med hverandre, men at jeg ledet samtalen og passet på at jeg fikk det jeg trengte. Jeg kjente også til de jeg hadde på fokusgruppeintervju, noe som gjorde at det ble en lett stemning. Hadde jeg valgt en fremmed barnehage, kunne det blitt et annet resultat. (Dalland, 2012, s. 114). Det er ikke sikkert det resultatet hadde blitt noe dårligere, det kan hende det hadde blitt mer faglig og konkret rettet mot det jeg spurte om og kanskje ikke så mye rundt temaet. Jeg merket det var litt lett å spore av å snakke veldig internt når man kjente hverandre.

Når man skal ha intervju, er det viktig at man vet hvordan man skal kommunisere med mennesker i ulike aldre, livssituasjoner og personligheter. Dette gjelder enten om man snakker med en eller flere om gangen. Man må sette seg inn i den situasjonen og den problemstillingen det gjelder. Når man bruker intervju og samtale i forsker sammenheng slik

jeg har gjort, vil man sammen komme frem til den kunnskap som man søker. Det er derfor ikke enkeltpersoner man skal finne noe svar på, men det generelle. Jeg snakket med ulike enkeltpersoner, men det blir for å få et bredere innblikk i hvordan det er på det generelle basis. Det blir det samme som forskere forsker på ulike sykdommer. Man bruker et enkeltmenneske til å bruke som forskerelement, men man vil gjerne vite hvordan denne sykdommen er for alle som har den. (Dalland, 2012, s. 151).

«Formålet med det kvalitative forskningsintervjuet er å innhente beskrivelser av intervjupersonens livsverden, for å kunne fortolke hvilken betydning den har for den som blir intervjuet.» (Dalland, 2012, s. 152).

3.4 Etiske retningslinjer

Før jeg startet intervjuet, gjorde jeg alle bevisst på at dette var kun informasjon som jeg skulle bruke som funn i min bachelor oppgave, og at det som blir tatt opp på opptak blir transkribert og slettet rett etter intervjuet. Dette gav de beskjed om at var helt greit. Jeg forklarte også at jeg ikke trengte enkelte episoder og navn, men det mer generelle slik at de ikke brøt taushetsplikten sin. I tillegg meldte jeg inn prosjektet mitt til NSD (Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste), i og med at jeg har det temaet som jeg har.

Når man skal intervjuere personer om deres personlige erfaringer og tanker, er det viktig at man føler de etiske retningslinjene eller reglene som hører med. Dette er viktig fordi at man gjerne vil bevare tillitten til den man intervjuer. «Etiske overveielser og ryddig bruk av personopplysninger er ikke bare en forutsetning for studentoppgaver og for forskning, det er også en forutsetning for å ivareta et godt forhold til menneskene som stiller opp med sine erfaringer og opplevelser.» (Dalland, 2012, s. 95).

Etikken er til for å veilede oss i de valgene og avgjørelsene vi tar gjennom livet. Når man forsker gjelder det på samme måte og følge den etikken som gjelder for det daglige.

«Forskningsetikk er da et slikt område av etikken som har med planlegging, gjennomføring og rapportering av forskning å gjøre» (Dalland, 2012, s. 96).

Når mennesker stiller opp slik at du som forsker skal kunne skaffe seg ny kunnskap og innsikt i temaet, skal ikke dette gå på bekostning av de som stiller opp. De skal bli beskyttet av personvern og anonymitet. Personene skal kunne bevare sin tillitt til deg etter at funnene er lagt frem, og på den måten blir også resultatene mer troverdig. (Dalland, 2012, s. 95).

3.5. sentrale trinn i forskningsprosessen

Nå skal jeg bruke Monika Dalen sine 6 av 8 punkter for å beskrive hvordan min prosess bak intervjuet var.

1. Valg av tema og problemstilling: jeg stod mellom ulike temaer til min bachelor oppgave, før jeg bestemte meg for temaet overgrep. Dette er et tema som jeg mener er viktig med tanke på forebyggende arbeid og bevissthet blant barn og ansatte. sammen med mine veiledere kom jeg frem til problemstillingen min som er «*Hvordan kan bruken av digitale verktøy være en del av et forebyggende arbeid av seksuelle overgrep mot barn?*»

2. valg av informant: Når jeg skulle velge informanter til min oppgave, hadde jeg mange planer og ideer for hvordan jeg tenkte det. Jeg ønsket å ta kontakt med både barnehage personalet og også andre instanser som BFT (barne- og familietjenesten) og Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress. Etter jeg hadde formet min problemstilling, ble det mer naturlig for meg og rette det mer mot barnehage personalet. Jeg bestemte meg for å ikke velge informanter ut ifra om de hadde erfaring rundt temaet eller ikke, i og med at jeg var mer på jakt etter det forebyggende enn de konkrete episodene. Jeg kontaktet en barnehage for å spørre om de var interesserte i å stille på et fokusgruppeintervju. Det var en avdelingsleder, en barne- og ungdomsarbeider og styrer som deltok på fokusgruppeintervju.

3. Utarbeiding av intervjuguide: I utgangspunktet hadde jeg planer om og intervju med ulike informanter. Ettersom jeg fant ut at jeg skulle ha fokusgruppeintervju, som jeg mente passet bedre til min oppgave, skrev jeg de ulike temaene jeg ville at de skulle snakke om seg imellom, og sendte de inn til mine veiledere. **(se vedlegg 1).** Temaene satt jeg opp med utgangspunkt i min problemstilling, slik at jeg hadde en viss innvirkning på hvordan det gikk.

4. Søknad om tillatelse: Med mitt tema, var det muligheter for at det dukket opp sensitiv informasjon. Derfor mente veilederne mine at jeg skulle søke tillatelse fra Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste (NSD) ved å fylle ut skjemaer om informasjon om mitt forskningsprosjekt. Dette valgte jeg å gjøre fordi det kunne dukke opp følsomme opplysninger om det tema jeg skulle begi meg utpå. (Dalen, 2011, s. 31-32) I tillegg til dette spurte jeg også informantene om det greit at de ble brukt til denne type forskning, og om det var i orden at jeg brukte båndopptaker som ville bli makulert etter transkribering. Det var også viktig for meg å gjøre de oppmerksomme på at dette er konfidensielt og anonymisert slik at informasjon som ble angitt i intervjuet ikke ble brukt i oppgaven.

5. Gjennomføring av intervjuene: Jeg hadde på forhånd skrevet ned de punktene med de temaene jeg ville at informantene mine skulle bevege seg innpå. I forhold til min metode, som er fokusgruppeintervju, skulle ikke jeg være en stor del av samtalen blant informantene, men jeg skulle være en form for ordstyrer. Jeg begynte derfor å si det første temaet de skulle snakke litt rundt. Underveis i intervjuet, oppdaget jeg at de andre punktene jeg hadde skrevet ned, dukket naturlig opp i samtalen deres. Så da var det viktig å passe på at det ikke gikk for langt utenfor min oppgave.

6. Organisering og bearbeiding av det innsamlede materiale: Jeg valgte å ta opp samtalen med opptaker slik at jeg fikk med alt som ble sagt og kunne transkribere det når intervjuet var ferdig og jeg hadde tid til å sette opptaket på pause og få med meg det viktigste. Jeg skrev først ned det som ble sagt, av det som var relevant for min oppgave mens jeg hørte på båndet fortløpende. Dette blir da en form for råmateriale som jeg videreutviklet etter å ha skrevet alt. Jeg gikk gjennom opptaket enda en gang mens jeg leste på utskriften om det stemte overens. Dette mener også Kvale & Brinkmann (2009) i intervju som forskningsmetode var en viktig del av prosessen. Særlig hvis du hadde fått andre til å transkribere for deg, men det var noe jeg ville og valgte og gjøre selv. (Kvale & Brinkmann (2009) i Dalen, 2011, s. 55)

Etter jeg hadde transkribert, fant jeg ut at jeg ville fortolke datamateriale. Det vil si at jeg bruker informasjonen de gav, men skriver det lettere leselig og som en helhetlig tekst, slik at leseren skal kunne enklere forstå innholdet. Jeg hadde ikke så mye utnytte av å skrive konkret hvem som sa hva i denne oppgaven.

Etter jeg har transkribert samtalen fra fokusgruppeintervjuet, velger jeg bevisst og legge fokus på det som er relevant for min oppgave og det som kan gi meg svar. Det som ble noe vanskelig med min metode, var at det ble en lang samtale hvor det var mye informasjon på en gang slik at de snakket veldig rundt det relevante. Da er det min oppgave og vurdere hvordan dette fungerte, kunne jeg gjort det på andre måter og fikk jeg svar som gjorde det enklere å svare på min problemstilling? (Dalland, 2012, s. 115).

Punkt 7 som går på å tolke og analysere intervjumateriale vil jeg komme tilbake til i kapittel 5, og punkt 8 som sier noe om funn vil jeg skrive om i kapittel 4. (Dalen, 2011).

3.6. Kritikk av metode

Det som jeg merket var utfordringen ved denne metoden var at det ble en veldig lang samtale fordi alle hadde en mening om temaet, og ofte havnet de litt utenfor det som var min problemstilling, så da var jeg nødt til å få de inn på det sporet igjen slik at jeg fikk de svarene jeg trengte til min oppgave. Jeg hadde kun en informant gruppe som jeg bruker i min oppgave, men jeg skulle gjerne nå hatt flere informanter slik at jeg fikk et bredere innblikk i problemstillingen.

Jeg valgte å bruke båndopptaker for å få med meg all informasjonen informantene kom med. I og med at dette er et følsomt tema, er det ikke alltid like populært å ha dette på teip tilfelle man er uheldig og mister båndopptakeren. Jeg måtte også sitte og høre på opptaket en del ganger for å få med meg hva jeg synes var relevant for min oppgave.

4. Funn

Her vil jeg komme med de resultatene jeg har kommet frem til etter mitt fokusgruppeintervju. I og med at dette ble et opptak på over en time, har jeg valgt å fortolke samtalen, slik at den blir mer leselig. I mitt fokusgruppeintervju hadde jeg med meg en spesialpedagog/avdelingsleder, en barna- og ungdomsarbeider og en styrer. Jeg har valgt å bruke fiktive navn som er spesialpedagog Berit, styrer Hanna og barne- og ungdomsarbeider Karin. Jeg vil begynne med å gjenfortelle i korte drag det som har relevans for min oppgave ut ifra fokusgruppeintervjuet.

4.1 Overgrep

De kunne bekrefte at de hadde erfaringer med overgreps saker i deres yrke. Når slike saker dukker opp, snakker avdelingslederne sammen på avdelingsledermøter for å reflektere og finne ut mer om hvordan de skal håndtere saken. Deretter tar avdelingslederne og kaller inn til et personalmøte dersom de mener at saken skal tas videre. Alle var enige om at det ikke var noe poeng i å lage en sak ut av det før man mente man var sikker nok til å gå videre til hele personalet. Spesial pedagogen Berit forteller at på hennes tidligere jobb hadde hun en sak hvor hun mistenkte et seksuelt overgrep. Jenta satt på do og viste tydelig tegn på at hun hadde smerter i underlivet. Pedagogisk leder så hvordan det så ut. De tok det opp på pedagogisk leder møte, og denne saken viste seg å være så alvorlig som hun hadde mistanke om.

4.2 Kompetanse

Dette er som informantene sa, et vidt begrep. Hanna som er styrer synes ikke det var så enkelt å sitte på kompetansen om dette temaet seksuelle overgrep og overgrep generelt når hun ikke hadde utdannelsen spesial pedagogikk. Man har de kursene som skal gi bredere kompetanse, men det har ikke vært så mye. Fokuset rundt dette har vært opp og ned. Etter Bjugn saken ble det mye fokus på seksuelle overgrep og også en del kurs i etterkant. Mange fikk opp øynene, mens mange lukket øyene. Berit sier at ansett hvilken utdanning du tar, så får du aldri nok kompetanse når det kommer til dette område. Det går mye på magefølelse. Selv om man egentlig har en mistanke om at noe foregår, hender det at man lukker øynene. Berit sier videre at selv om vi er en liten barnehage, har vi en del kompetanse, men samtidig så føler jeg ofte at magefølelse ikke er nok. Berit er ansatt som avdelingsleder, men er utdannet spesial pedagog. De spør henne om det skulle være mistanker eller ting de lurte på ang dette temaet, men kompetansen hennes blir ikke brukt spesifikt til dette. De har fagteam

og den kompetansebiten hos andre instanser. Dersom man skal melde en sak til fagteam burde man ha utallig mange observasjoner først. I barnehagen kjenner man barnet, og dukker det opp merkbare forandringer i væremåten er det noe man kan se og kjenne igjen uten å sitte med den «riktige» kompetanse biten. Det er mange typer overgrep. I denne barnehagen som er såpass liten, kjenner man foreldrene veldig godt, men det trenger ikke bestandig og være veldig bra. Man kan fort tenke at; «Nei, de er ikke sånn! De gjør ikke det». En kan oppdage blåmerker på kroppen, atferden til barnet forandres og lignende. Det kan være mange typer overgrep. Men siden man tenker at foreldrene ikke er sånn, glemmer man det litt og det mener jeg er skummelt, sier Berit. Hanna fortsetter med å fortelle at seksuelle overgrep kanskje er det vi har følt vanskeligst. Du skal være så sikker.

Vi har retningslinjer fra kommunen hvordan vi går frem i ulike saker. Vi kan ta telefon for å ringe de som sitter med slike kompetanseområder for å høre hvordan man skal gjøre det osv. man må ikke sitte i barnehagen og ikke gjøre noe. Vi har mye kompetanse og henvende oss til, sier Berit. Vi har hele tiden den trøsten. Det er klart vi har menneskelig kompetanse og utdanning. Dersom et barn kommer med mye blåmerker eller andre synlige symptomer, må vi spørre foreldrene og la de vite at vi har lagt merke til det sier Hanna. Men man må være ydmyk! Det er viktig ovenfor foreldre og andre som er i bildet. Omsorgssvikt går under det samme det og. Berit mener man ofte ser det på draget i ansiktet. Trenger ikke handle om at de ikke har med sekk eller regntøy. Man ser ofte etter noen tegn, som man har lært seg å se etter som de har lært på kurs eller andre ting.

De kan se etter symptomer, men når det kommer til bekreftende mistanker og «hva gjør vi nå» er det greit å henvende seg til noen som vet. Det er jo ikke noe de med kompetanse mer vil enn at barnehagen ringer dersom de er usikre legger Karin til. Hanna fortsetter med at det er viktig at man ikke hauser det opp, men holder det litt rolig før man har gjort seg mange tanker, refleksjoner og observasjoner. Det kan fort skje at ansatte plutselig ser veldig mye og tror det er overgrep, så da er det viktig at man holder det litt ryddig og ikke snakker om det i hytt og gevær. Man mister plutselig kompetansen når man bare går og leter sier Berit. Karin sier at når man nettopp går å leter, blir alt man tror bekreftet.

Når de har avdelingsmøte/pedleder møte går de gjennom hvert enkelt barn. Da kommer det opp dersom noen har noen mistanker eller lurer på noe. Da er det avdelingsleder som tar observasjonene videre og snakker med styrer. Det viktigste i slike saker hvor man skal

avdekke noe, er å notere og skrive det som skjer. Tid, sted, dato og hendelsen. Hvor finner man blåmerket, hvor lenge de varer, kommer det nye, på samme sted..? sier Karin.

4.3 Forebyggende arbeid

Jeg begynte innledende å spørre om de hadde hatt noe opplegg når det kommer til kroppen og seksualitet. Berit fortalte at de har et fast prosjekt om kroppen på kroppen på småbarnsavdeling, men det blir på et litt annet nivå. Nå som det har kommet to litt eldre jenter på småbarnsavdelingen, har vi hatt fokus på å snakke med disse jentene om kroppen og forteller at dette er deres kropp og det er bare deres. Det er viktig å begynne å synliggjøre dette allerede når barn er 3-4 år mener Berit.

Hanna sier de har en del bøker i barnehagen. De er litt eldre, men det er det samme innholdet som det er i dag. I de bøkene kommer man innpå kjønnsorganer og det som er. Berit synes at når de har blitt tørre og går på potte/do, er det viktig og allerede lære de her at det er deres tiss og at man kan få lov til å tørke seg selv. De har ingen store prosjekter, men det går inn i det de har resten av året. Barn kan være opptatt av onani. De voksne må ha kompetanse om når man kan kalle det onani, og heller fortelle de at dette er ikke noe man gjør ved kjøkkenbordet, men dette er noe man gjør når man er alene sier Hanna.

4.3.1 Digitale verktøy

Berit synes digitale verktøy forenkler temaet for den som skal formidle. De som bruker det på skolen for å formidle slike temaer, setter på en film som ikke er spesielt lærerik og bra. De synes også skolen rett og slett starter denne undervisningen for sent. Dersom digitale verktøy blir mer oppdatert på temaer som overgrep og seksualitet i form av forebyggende arbeid, så hadde det vært kjempe bra! Da kan man allerede begynne i barnehagen sier Berit. Vi har som sagt en del bøker, men vi har jo også moderne verktøy som data, kamera og telefoner som de fleste barna på storbarnsavdeling kan bedre enn oss voksne legger Hanna til.

4.4 Tabu

På skolen setter de ofte inn en helsesøster eller andre fagfolk til å ta disse samtalene med barna, men jeg mener at det gir et inntrykk til barna om at læreren deres også synes det er ekkelt å snakke om. Heller lær barna dette i tidlig alder, slik at det blir mindre ekkelt forteller Hanna. Dersom mistanken er at noe ikke er som det skal, kontakter man fagteam, eller andre fagfolk som sitter på den kompetansen det gjelder. Det kan være alt. «Hat er bedre enn likegyldighet». Det finnes mange type overgrep som man kanskje ikke ser, men som offeret

skulle ønske hadde vært synlig som i for eksempel form av slag. Det er som regel en årsak til hvorfor man gjør overgrep på noen. Barn tar ofte etter reaksjonsmønsteret til foreldrene. dersom et barn viser aggressiv atferd eller er mye sinna, kan det være en fordel å snakke med foreldrene for å høre om hvordan ting er hjemme. Da kan man kanskje få vite at det ikke står så bra til der, og kanskje hjelpe til å forebygge at det blir en vane for barnet, men heller hjelpe den familien.

De har bilder av ulike sinnsstemninger som de viser og kommuniserer med barna om. Det kan for eksempel være sinna, redd, glad.. dette gjør at mange barn snakker om hva de er redd for eller andre ting som kanskje de ikke ville sagt i andre sammenhenger. Det er viktig og ikke legge ord i munnen på barn. har man mistanker, så heller snakk med barnet og la det fortelle.

4.5 Rammeplan

Bemanning er en viktig sak når det kommer til nok folk/ressurser. Foreløpig er det ingen bemanningsnorm, utenom at det skal være forsvarlig. En pedagog på hver avdeling med så så mange unger. Først nok folk inn i barnehagene, så kompetanse mener Hanna! Ressurser og kompetanse handler om penger.

Det burde være utdypet i rammeplanen hvordan man kan jobbe med temaet seksualitet, slik at de har noe å gå etter. Når det ikke står, velger man det kanskje bort dersom det er et vanskelig tema. Dette gjør at det blir ufarliggjort og at man kan støtte seg til det hvis noen lurer på hvorfor man jobber med dette i barnehagen. Berit tror ikke det kommer, fordi det fortsatt er tabu-belagt.

5. Drøfting

I dette kapittelet vil jeg drøfte litteraturen opp mot de funnene jeg gjort ut ifra mitt fokusgruppeintervju. Jeg skal drøfte med utgangspunkt i min problemstilling som er; *Hvordan kan bruken av IKT være del av forebyggende arbeid av seksuelle overgrep mot med barn?* Før jeg startet med min bachelor oppgave hadde jeg en mening om at det var for lite fokus på forebyggende arbeid når det kommer til overgrep og generelt barns seksualitet, og i det hele tatt det temaet, så derfor ville jeg finne ut hvordan dette var i praksis. Jeg har valgt å dele inn drøftings delen i ulike overskrifter for å få en bedre oversikt over de ulike sidene ved denne problemstillingen.

5.1 Overgrep

I og med at jeg har valgt å legge hovedfokuset på seksuelle overgrep mot barn, vil det ikke si at jeg ikke tar for meg alle slags mulige overgrep, i og med at symptomene kan ofte virke og være det samme. Det kan være vold, mishandling, incest, omsorgssvikt og andre kriminelle handlinger som påfører personer skade, ydmykelse og krenkelse. (Hydle & Stub, 1995). Da jeg hadde intervju snakket de også om at symptomer kunne type på veldig mye forskjellig, men at kanskje seksuelle overgrep kunne være enklere å se enn andre. På den ene siden er fysiske merker av overgrep det første man kanskje legger merke til, men på den andre siden så kan det også være atferdsendringer som er vel så viktig for en førskolelærer å legge merke til. Det er fort gjort at man tenker at det er en fase barnet går gjennom og ikke tenker på at det kan være barnet blir utsatt for overgrep. Derfor er det viktig å ta alle symptomer og tegn til ettertanke dersom det er noe man ser er gjentakende i barnets hverdag. Det kan også være forandringer i et barns liv, som gjør at atferden forandres en periode. Det kan være at foreldrene skal gå fra hverandre, de flytter i et nytt hus eller at barnet får en lillesøster/bror.

5.2 Forebyggende arbeid

Det er nettopp denne delen, forebyggende arbeid, jeg personlig mener er den viktigste jobben til førskolelærere. Nettopp ikke det man gjør etter man har funnet tegn på overgrep, men det arbeidet man legger i hverdagen til barna før noe i det hele tatt har skapt mistanke. Dette mener jeg fordi barn vet altfor lite om dette temaet, og ved å gjøre de mer bevisst på det, kan også gjøre at de prater mer om det, og det blir et tema vi kan sammen jobbe med i barnehagen.

Et forebyggende arbeid vil si at man forbereder og gir informasjon om hendelser som i praksis kan skje. Dette er for å hindre at for eksempel et barn blir med fremmede, eller at noen man kjenner utnytter dem. Det er selvfølgelig ikke barnets ansvar å vite når slike uønskede hendelser kan skje, men det å gi informasjon kan være en fin måte å forebygge dette på. (Aasland, 2009). Da jeg spurte de ansatte i barnehagen på mitt fokusgruppeintervju om de hadde noen form for forebyggende arbeid rundt dette temaet overgrep, sa de at de hadde et fast prosjekt som gikk på kroppen, hvor de lærer hvor de ulike kroppsdelene er, og ikke minst de lærer de at kroppen den er noe som er bare din og ingen andre har rett til å bestemme over andre sin kropp. På småbarnsavdeling ble det selvfølgelig et litt annet fokus enn hos de store barna, men de fikk lære hvor de ulike kroppsdelene er, og hvilke deler som er mer private enn andre. På småbarnsavdeling hadde de også to jenter som var ca 3 år, som de pleide å ta litt til side for å jobbe nettopp på en mer forebyggende måte. Der forteller de hvorfor kroppen er bare din, og at det er ingen andre som skal kunne bestemme over den enn deg. Her er jeg helt enig i at det i utgangspunktet kan være nødvendig at barnehagen synliggjør dette temaet når barna er rundt 3-4 år, men det kan også være greit å begynne allerede på småbarns avdeling, men som de sa, i en litt annen grad enn med de store barna. Det går på det som Aasland skriver om at man hele tiden skal ta for seg barns alder og forutsetninger når man jobber målrettet med slike temaer. (Aasland, 2009).

«Ved å støtte barns nysgjerrighet, vitebegjær og lærelyst ved hjelp av digitale verktøy, og ta barns digitale verden inn i barnehagen, kan barnehagen bidra til å legge et godt grunnlag for livslang læring.» (Bølgan, 2009, s. 70). Altså, ved at barnehagene tar i bruk digitale verktøy for å belyse ulike temaer, mener jeg kan være en måte å få barn til å lære på en tidsriktig og inspirerende måte. I og med at jeg har fordypningsfag IKT, er mitt spørsmål og min undring om digitale verktøy *kan* være en del av et forebyggende arbeid i barnehagen. Som Aasland skriver, at et slikt forebyggende arbeid mot overgrep burde være variert. Det kan være alt fra skuespill, filmer eller andre ting som barnehagen mener kan funke. Jeg tror dette kan være en fin måte å starte prosessen på. Det er tydelig at dette er et tema som ingen synes er enkelt å snakke om, så det og da ha et digitalt verktøy å lene seg på, vil jeg tenke kan være en måte å ufarliggjøre det på. ved å ufarliggjøre det, mener jeg at man slipper kanskje å bruke de ordene man synes er ubehagelige fra egen munn, men bruker andre verktøy til å si det for deg. Barn liker som regel å se på film, så det å sette på en film vil få barna til å følge med kanskje bedre enn hvis man skal fortelle det på en samlingsstund.

Fokusgruppen min var ikke så veldig oppdatert på hva som fantes av programmer man kunne bruke til et forebyggende arbeid mot overgrep. De hadde en del bøker stående i hyllene som barna selv kunne kikke i. Jeg mener da at de legger det lærende ansvaret for dette området over på barna, så sant de ikke bruker de til videre arbeid. Det er heller ikke alle barn som kan lese i denne alderen som da gjør det vanskelig å forstå budskapet i boka. På den andre siden så kan det føre til at barns undring blir en samtale om nettopp dette. De ser på bildene av barns kropp og lurer kanskje på «Hvorfor har gutten en sånn, mens jenta har sånn...». Det er da førskolelærere må være der for å svare på disse spørsmålene barna eventuelt må ha. her har rammeplanen et fint mål som sier at barnehagen skal bidra til at barna «utvikler forståelse og respekt for egen og andres kropp og for at alle er forskjellige.» (Rammeplan, 2011, s. 41-42). Dette er et godt utgangspunkt for et forebyggende arbeid rundt dette.

I dagens samfunn har vi blitt det vi kaller digitalisert. Min tanke er da at man burde kunne bruke digitale verktøy også i denne sammenhengen med temaet overgrep og seksualitet. Jeg er enig i at det kunne vært flere apper, digitale spill og filmer tilgjengelig i barnehagen, men det er også litt hva man gjør det til selv. Det ligger mye ute på nettet som man kan finne. De som deltok på mitt fokusgruppeintervju, mente at det temaet absolutt skulle være en del av barnehagen og at det er for sent at de først skal lære om dette på barneskolen. Det kan føre til at temaet blir flaut for barna og snakke om og lære noe om i og med at det ikke har blitt snakket om tidligere. Jeg kjenner meg igjen i dette. Når jeg gikk på barneskolen synes vi det var kjempe flaut med alt som hadde med kroppen og gjøre. Hvis noen sa noe om dette, kunne man begynne å fnise eller i verste fall føle seg støtt og begynne å gråte. Ved at førskolelærere tar tak i dette i tidlig alder, vil gjøre at tema er kjent for barna, og det er ikke lenger tabu-belagt, er mine tanker.

5.3 Kompetanse

Da jeg spurte fokusgruppen hva de tenkte når de hørte ordet kompetanse, ble alle sittende å tenke litt før de sa at det er et veldig vidt begrep. Og ja, det er et veldig vidt begrep. For å gjøre det litt enklere rettet de det mot mitt tema seksuelle overgrep. To av dem synes det var vanskelig å ha den kompetansen om seksuelle overgrep og overgrep generelt når de ikke hadde tatt spesial pedagog utdannelse. Hun ene som var utdannet spesial pedagog, sa at uansett hvilken utdannelse du sitter med, får man ikke nok kompetanse på dette området. Det kan jeg si meg enig i. Det er utallige symptomer som kan tyde på det samme, og det er aldri lett å vite hvordan man skal snakke med dette temaet med barn. Barna kan også tolke det på

ulike måter. Samtidig mener jeg det er viktig at man har den grunnleggende kompetansen om dette når man jobber sammen med barn fordi at dersom man ikke vet hva man skal se etter, kan det gå en hus forbi. Jeg har hørt skrekkehistorier om folk som ble mishandlet seksuelt fra de gikk i barnehagen og en lang tid fremover uten at noen «hørte» dem. Etter de ble voksne og skjønte selv at dette ikke var greit, stod de frem. Det er slike saker man kan unngå ved å ha den kompetansen og styrken til å tro på det man ser.

For meg har det virket som barnehager skyver den største kompetansedelen over på andre instanser som barnevernet, BFT (Barne- og familietjenesten) og andre instanser som har kompetanse på dette feltet. Til en viss grad mener jeg at det er helt greit å støtte seg på denne type kompetansen og ta noen telefoner dersom man skulle behøve noen råd eller hjelp, men det er i hovedsak barnehage ansatte som kjenner barna og vet når ting forandrer seg. Ved å kunne ha forebyggende arbeid, må man nettopp kjenne barna og vite hvordan man skal gå frem. Skulle jeg kommet inn for å observere et barn jeg ikke kjente, ville jeg mest sannsynlig sett kun på symptomene barnet viser og som jeg er opplært til å legge merke, og for meg da kan disse virke mye mer «alvorlige» nettopp fordi jeg ikke kjenner barnet godt nok til å vite bakgrunnshistorien. Det kan være barnet er inne i en vanskelig periode med for eksempel flytting, som kan påvirke barnet og vise tegn som jeg da kunne tenke kunne være overgrep.

5.3.1. Digital kompetanse

Når det kommer til den digitale kompetansen blant de ansatte, er dette veldig varierende fra barnehage til barnehage og person til person. Som Bølgan skriver i «Vil du være med så heng på», at barnehagen ikke skal kunne velge bort digitale verktøy i og med at det har blitt en selvfølgelig del av samfunnet, er noe jeg mener stemmer bra. Dersom man ikke følger utviklingen vil det gjøre at man henger etter, og i det tempoet det går i dag, kan man fort henge langt etter. Dette synes jeg er viktig for både voksne og barn, for å holde seg oppdatert. Og som de sa på mitt fokusgruppeintervju, at barna kan omtrent mer enn de voksne. De trykker seg rundt på ulike nett sider og lærer omtrent de voksne hvordan man gjør det. Det jeg synes kan være negativt med å la barna få for mye frihet er med tanke på at nettet inneholder sider som man ikke alltid har kontroll på. Når man trykker seg videre på filmer på youtube, kan det fort dukke opp upassende filmer som barn finner interessant å trykke seg inn på. Et forslag er at de ansatte legger de programmene barna kan gå inn på og fjerne alt annet. For eksempel spill om kroppen, se filmer som går på det at kroppen er min, eller andre type lærende og morsomme spill.

5.4 Tabu og taushet

Det er nettopp dette med overgrep som tabubelagt som har vært en utfordring i vårt samfunn siste årene. Temaet seksualitet og overgrep har blitt det man kaller for tabu belagt. Voksne synes temaet er ubehagelig å snakke med barn om, og det faller en rett og slett ikke naturlig. I barnehagen så skjønner jeg at det er enkelt å velge bort noe som ikke står skrevet i rammeplanen, barnehageloven etc. at man skal gjennom, når det er så mye man skal rekke i løpet av et år. Men nettopp ved å velge bort dette, mener jeg at de voksne sier indirekte at dette er tema man ikke snakker om åpenlyst sammen med andre.

På mitt fokusgruppeintervju sa de at de ofte hadde tenkt på at når barn skal ha seksual undervisning eller snakke om dette temaet, da gjerne på barneskolen hvor man begynner å høre om dette temaet, bruker de ikke engang sine faste lærere. Det er ofte en faglært person som helsesøster eller andre som kommer inn og tar denne biten. Dette kan igjen som jeg nevnte gi et inntrykk til barna at dette er flaut til og med for de voksne. Her trekker jeg sammenhenger mellom det som teorien sier om at dersom et barn har blitt utsatt for overgrep, blir dette ofte en sak mellom overgriper og offer, nettopp fordi det er «flaut» tema som man ikke skal dele med andre. Her også mener jeg det er et tydelig tegn på at forebygging med digitale verktøy kan være et støttende apparat for de voksne og også for barna. Her kan man vise filmer som forklarer på barns nivå hva som er greit og hva som er ikke greit med sin- og andre sin kropp. Det er som styrer også sa i intervjuet, at det bør være enkelt. Det som kan være negativt med et slikt forebyggende hjelpemiddel som film, kan være at det kan bli tøft for barn som eventuelt har opplevd noen form for overgrep, og de kan bli enda mer bestemt på at ingen skal finne ut av det. Det kan for eksempel skyldes reaksjonene på andre barn, at det som skjer på filmen er ekkelt og eventuelt ler av det, nettopp på grunn av temaet i seg selv.

I barnehagen hadde de også en metode til å få barna til å ville snakke om ting de kanskje synes er vanskelig å si uten videre. De hadde ulike bilder av ulike sinnsstemninger som glad, trist, redd, sinna osv. dette gjorde de for at barna skulle bli bevisst på hva de blant annet er redde for å snakke om dette med andre. Det kan være de er redde alt fra edderkopper, til andre litt mer seriøse temaer som at de for eksempel skal til pappaen sin i helgen. Dersom det da hadde vært mistanker om overgrep kan dette være en fin mulighet for barna til å bli invitert til å snakke om det. Det at andre barn også deler ting som er vanskelig, synes jeg også kan virke som en fin måte for barna og tenke at det ikke er flaut det de skal si. Men igjen, har

barnehagen noen mistanker og vil at enkelte barn skal fortelle om ting som skjer hjemme, blir det utrolig viktig og ikke legge ord i munnen på barna. Det er fort gjort å lede de dit hvor man har tenkt seg ut i forkant.

Jeg hørte en historie hvor det var en assistent som satt rundt lunsj bordet da hun spurte barna hva de skulle i helgen. Alle sa hva de skulle lage til middag og hvor de skulle være. Et barn sa at hun ikke skulle lage pizza. Assistenten spurte videre hvorfor hun ikke skulle lage pizza. Hun sier da at det er fordi hun skal til pappa. Assistenten sa at de helt sikkert skulle lage noe annet godt til middag. Jenta fortsetter og sier at hun ikke vil til pappa, mens assistenten sier det kommer til å bli koselig og de kommer til å finne på masse gøy! Når alle var ferdig å spise, kommer jenta listende bort til assistenten og sier at «jeg vil ikke til pappa. For når jeg er hos pappa må jeg nusse han på tissen». I det øyeblikket visste ikke assistenten hva hun skulle gjøre, så hun valgte å gå fra barnet uten å svare for å snakke og rådføre seg med avdelingsleder. Assistenten var usikker på om det hun hørte var det jenta sa, men de ringte BFT (Barne- og familietjenesten) for å få råd om hvordan de skulle håndtere situasjonen. En fra BFT kom direkte ned til barnehagen for å hjelpe de. Assistenten fikk beskjed om at hun måtte få barnet til å gjenta det hun sa uten å legge føringer. Hun spurte jenta om hun kunne fortelle henne på nytt det hun hadde sagt. Jenta forteller det samme som assistenten trodde hun hadde hørt.

Her må man ha kunnskap og kompetanse om hvordan man skal takle slike situasjoner. Ved å stille feil spørsmål, legge ord i munnen på de som skal fortelle eller presse barnet for langt, kan være konsekvenser av at barnet velger og ikke fortelle det samme igjen. Så jeg mener de gjorde det helt rett ved å ringe BFT og få råd. Her kunne utfallet vært at barnehagen gjentok det barnet sa og spurte om det var det hun mente. Dette kunne i dette tilfelle gjort at rettssystemet tolket det som at de setningene ble lagt i munnen på barnet.

5.5 Forslag til ny rammeplan

Nå utarbeides det forslag til ny rammeplan. Den vil ikke bli tilgjengelig før i 2016, men det er allerede flere utkast på hvordan den kan bli seende ut. Jeg synes det var spennende å høre informantenes mening om denne, særlig i forhold til min oppgave. Jeg mener nemlig at det skulle være satt av et fokus på barns seksualitet og mål rundt dette for å samtale med barn. Det står omtrent ingenting i rammeplanen i dag, utenom punktet under kropp, bevegelse og helse at barnehagen skal bidra til at barna «får kunnskap om menneskekroppen og forståelse for betydningen av gode vaner og sunt kosthold.» (Rammeplan, 2011, s. 41-42). I den nye

rammeplanen, har det heller ikke vist seg å komme med særlig mye om seksualitet. Det eneste er at barn skal bli bevisste på kropp og helse. Informantene mente også at det burde stå konkret om dette i rammeplanen, og var helt ærlige på at nå som det ikke står noe krav om dette, valgte de det lett bort og konsentrerte seg om de målene som er pålagt barnehagen. Berit mente at det fortsatt var et tabu-belagt tema, som ikke kom til å bli lagt vekt på denne gangen heller. Jeg tror nok at det kan ta tid før det blir et tema man hører og ser mye av i barnehagene, men jeg personlig skal gjøre det jeg kan for å prøve å etablere slike arbeid på arbeidsplasser.

De mente også at før man satser mye på ulike kompetanseområder, er det alfa omega å få inn nok folk i barnehagene. Uten nok folk, får man uansett ikke brukt den kompetansen man har. Jeg er i grunn enig i dette, men jeg synes også at kompetanse er særdeles viktig. Dette er barnas første steg i undervisningen, og man bør derfor også ha fokus på ansatte med kompetanse like mye her som oppover i skolesystemet.

6. Avslutning

I denne oppgaven har jeg tatt for meg ulike områder som overgrep, kompetanse, forebyggende arbeid og det tabubelagte faktumet av dette temaet. Jeg har sett på hva teorien sier om dette feltet, hva informanter sier og til slutt drøftet disse sidene opp mot hverandre ved hjelp av problemstillingen min som er

Hvordan kan bruken av digitale verktøy være en del av et forebyggende arbeid av seksuelle overgrep mot barn?

Jeg hadde i utgangspunktet tenkt å ha flere informanter, men i og med at jeg ikke fikk svar fra de instansene jeg prøvde å kontakte, ble tiden for knapp til å samle inn mer data materiale. Det kunne vært interessant å høre hvordan andre instanser som BFT (Barne- og familietjeneste) og barnevernet så på denne problemstillingen, om de synes barnehagene hviler for mye på dem eller om de mener de burde ta mer kontakt for et forebyggende arbeid. Dette er noe jeg vil prøve å finne ut mer om.

Hadde barnehagen hadde klare rammer for hvordan de kunne ha forebyggende arbeid rundt dette temaet og gjerne med bruk av IKT, så hadde det mest sannsynlig vært enklere. Hadde det kunne stått i rammeplanen at et av målene var å snakke med barn om seksualitet eller andre type vanskelige temaer, er det for det første enklere og ikke velge vekk, men det er også enklere å forklare for foreldrene hvor de plutselig lurte på hvorfor slike temaer har kommet opp helt plutselig. Mange kan fort føle seg truffet og føle at barnehagen har en form for mistanke. Selv om det nå står kort i rammeplanen at barnehagen skal bidra til at barna "utvikler forståelse og respekt for egen og andres kropp og for at alle er forskjellige" (Rammeplan, 2011, s. 42), burde det stå mer spesifikt hvordan type arbeid man kan jobbe med for å til det beste forebyggende arbeid med det resultatet man ønsker.

Foreløpig har jeg ikke funnet noe klart svar på om IKT kan eller bør være en del av det forebyggende arbeidet mot overgrep på barn og vil derfor ikke kalle dette kapitlet for en konklusjon. Men, jeg mener og tror det ville lettet på hele tematikken i samfunnet dersom man tok det et steg om gangen allerede i barnehagen. Informantene er også enige om at mennesker snakker generelt lite om seksualitet og overgrep fordi det er ubehagelig og et følsomt tema, men at digitale verktøy ville kunne hjulpet de til å være en tredjepart som gjør det mindre skummelt.

Å være klok i en digital kultur innebærer både at vi mestrer teknologien, tåler det vi møter i den digitale verden, og selv bruker teknologien på en måte som ikke skader andre. En klok mediebruker er også en robust bruker. For å nå dit bør den digitale dannelsen starte tidlig, allerede i barnehagen. (Svein Sando i Jæger & Torgersen, 2012, s. 49).

Så dersom man vet hvordan man bruker digitale verktøy på en god måte, og ikke som barnevakt eller som noe som kan virke støtende for andre, mener jeg også at digitale verktøy hører hjemme i barnehagen slik samfunnet er i dag. Ikke minst som et støttende og lærende apparat for voksne og barn.

Litteraturliste

- Aasland, M.W. (2009). «...si det til noen...». Kristiansand: Høyskoleforlaget
- Bølgan, N. (2008). *Vil du være med, så heng på!* Bergen: fagbokforlaget.
- Dalen, M. (2011). *INTERVJU som forskningsmetode – en kvalitativ tilnærming*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Dalland, O. (2012). *Metode og oppgaveskriving*. (5. utgave). Oslo: Gyldendal Norsk Akademisk Forlag.
- Gotvassli, K-Å. (2004). *Et kompetent barnehagepersonale. Om personal- og kompetanseutvikling i barnehagen*. (2. utgave). Kristiansand: Høyskoleforlaget.
- Halkier, B. (2010). *Fokusgrupper*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag
- Hydle, I. & Stub, L. (1995). *Vold, mishandling og seksuelle overgrep. Håndbok for ofre og pårørende*. Oslo: Kommuneforlaget.
- Høiland, T. & Winje, G. (2010). *Nå er det min tur... Om IKT i barnehagen*. Kristiansand: Høyskoleforlaget.
- Johannessen, A., Tufte, P.A & Christoffersen, L. (2011). *Introduksjon til samfunnsvitenskapelig metode*. Oslo: Abstrakt forlag AS
- Jæger, H. & Torgersen, JK. (2012). *MEDIALISERT BARNDOM*. Oslo: universitetsforlaget AS.
- Kunnskapsdepartementet. (2011). *Rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver*. (1. utg. 2006.) Oslo: Kunnskapsdepartementet.
- Kvam, M.H. (2001). *Seksuelle overgrep mot barn*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Søftestad, S. (2009). *Seksuelle overgrep fra privat avmakt til tverrfaglig handlekraft*. Oslo: Universitetsforlaget.

Vedlegg 1

Intervju guide/fokusgruppe:

- Mistanker om overgrep
 - Eventuelt hvilke?

- Hva tenker dere om ordet kompetanse?
 - Om temaet overgrep?
 - Har de ansatte den kompetansen som kreves?

- Kan IKT bidra til et forebyggende arbeid?
 - Hvilke metoder og verktøy?

Apper? <http://www.forskning.no/artikler/2013/september/367957> (App mot overgrep)

- Hva tenker dere om temaet overgrep?
 - Stort/tøft/ubehagelig

- Vise film – diskuter virkningen med denne

- Er/burde temaet være synlig i barnehagen?